

NÁVRAT ZE ZAJETÍ A STAVBA CHRÁMU

Původ materiálu

Prejda Pavel

Pořadí v lekci

38

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 126,3 Hospodin s námi učinil velké věci, radovali jsme se.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ezd 1,1-5

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- **Kýrova říše** - byla jedním z mnoha mocenských útvarů, které se v blízkovýchodním prostoru postupně střídaly a zasahovaly do života Izraele. Asyřané r. 721 př. Kr. vyvrátili severoizraelské království, r. 612 však sami podlehli náporu Médů a Babylóňanů (dobyť Ninive). Babylóňané pak v letech 598 a 587 dobyli Jeruzalém, zničili chrám a odvedli do vyhnanství elitu z Judska. V polovině 6. století využil perský král Kýros rozporů mezi Médy a Babylóňany a založil mocnou říši (r. 546 si porážkou lýdského krále Kroisa zajistil Malou Asii, r. 539 porazil posledního babylónského krále Nabonida, r. 525 jeho nástupce Kambýsés dobyl Egypt; perskou expanzi západním směrem zastavili až Řekové v bitvě u Marathónu r. 490).

- **Hospodin vzbudil ducha perského krále**(Ezd 1,1) - biblický pisatel rozeznává v určitých historických událostech Boží jednání. Kýra ovšem nelze idealizovat. Ani Izajáš (44,24n) Kýra neoslavuje jako osvoboditele, ale nazývá ho mesiášem, pomazaným - tedy uschopněným (Hospodinem) ke změně údělu Izraele. Víc od něj neočekává.

- **Kýros** se chová jako pravý starověký uchvatitel moci. Obnovuje "staré dobré pořádky", vzdává hold babylónskému božstvu Mardukovi. I Babylónci ho vítali jako obnovitele starých dobrých řádů a pořádků. Podobně "pragmaticky" vyhlašuje edikty, týkající se Židů, ve jménu "Hospodina, boha nebes" (Ezd 1,2). Izrael i další národy propouští ze zajetí. Mohou si

obnovit svá kultická společenství ve svých původních zemích. Kýros tedy není ušlechtilý nebo moudrý, popř. "osvícený" vladař starověku. Se zajatci sice nenakládá tak krutě jako Asyřané nebo Babylóňané, ne však díky humanitním ideálům, ale z pragmatických, politicko-náboženských ohledů. Chce obnovit řád světa tak, jak byl bohy určen kdysi na počátku (jak tehdy pohané věřili).

- **chrámové předměty**, které z Jeruzaléma odnesl Nebúkadnesar, vrací Kýros navrátilcům na znamení toho, že své rozhodnutí míní vážně.

- **království však není obnoveno**. Judsko bylo podřízeno samařské provincii a faktické moci se - místo davidovského krále - ujali kněží.

- **Ezdráš a Nehemjáš** - jsou v biblickém podání představeni jako "otcové nového judského souručenství". (Milan Balabán, Bojovníci a trpitelé, čti s. 85-91). V konečné podobě představují jakési "sběrné typy". Důležitá jsou jejich jména: Ezra = Pomoc; Nehemja = Těšitel (srv. Iz 40,1). "Po božské Pomoci (Ezra) mohl a měl nastoupit Těšitel (Nehemja)" - S. Daněk.

- **kniha Mojžíšova zákona**- (Neh 8,1) - knihy Mojžíšovy nebo jejich části, se staly ústředním bodem duchovního života lidu, a to nejen v Palestině, ale i v diaspoře, v Babylónii či v Egyptu. Místo zničeného chrámu se objevují synagogy, místo izraelského království mluvíme o židovstvu (C. Westermann, Tisíc let a jeden den, 188-191).

- **obnova chrámu a izraelského společenství** trvala dlouho. Obnova chrámu byla započata zřejmě roku 537 prvním hloučkem navrátilců. Po dočasném přerušení práce byla dokončena kolem r. 515 (Zerubábel). Ani vytvoření kněžského a levijského personálu nebylo jednoduché (Ezd 3; Ezd 8,15-20). Pevné společenství se vytváří teprve až za Nehemjáše (přichází do Judska kolem r. 445) a Ezdráše (kolem r. 400). Knihy Ezd a Neh nezachovávají chronologickou posloupnost, ale seskupují různé materiály podle tematických celků.

- **navrátilci odmítli spolupráci s dosavadními usedlíky** (Ezd 4, 2n), protože odmítali jejich "náboženské hnutí". "Lid země" nebyl pověřen k obnově chrámové bohoslužby Kýrem (4,3). U těch, kdo prošli zajetím, se projevila podstatná změna smýšlení: zajetí přijali jako krizi, která odhalila hloubku předchozí nevěry a nově umožnila porozumět poslání vyvoleného lidu. Tuto proměněnou duchovní perspektivu nebyli dosavadní usedlíci zřejmě schopni sdílet.

- **svátek stánků** je podzimní slavnost, při níž Izraelci opouštějí svá obydlí a týden žijí a stolují v provizorních budkách ze dřeva a rákosu, "aby vaše pokolení věděla, že jsem přechovával

Izraelce ve stáncích, když jsem je vyvedl z egyptské země" (Lv 23,43). Na začátku budování chrámu si připomínají, že celé jejich dílo - i bohoslužba - bude mít smysl, bude-li je provázet Hospodinovo požehnání. Je to také slavnost sklizené úrody, dobře udělané práce, tedy slavnost vyjadřující vděčnost za Boží požehnání. Navrátilci začínají budovat chrám s vděčností za zdařené dílo. Konečně slavnost stánků je také slavností otevřeného společenství. "Při slavnosti se budeš radovat ty i syn tvůj i tvá dcera, tvůj otrok i tvá otrokyně, levijec i bezdomovec, sirotek i vdova, kteří žijí ve tvých branách" (Dt 16). Po sedm dní se ve stáncích setkávají rodiny, ale u stolu občas skončí i náhodný kolemjdoucí. Host není jen trpěn, hosta často prosí, aby zůstal a jedl s nimi. Budování chrámu a Jeruzaléma by tedy nemělo vést k uzavřenosti. Nově budovaný lid Boží si připomíná, že tu není pro sebe ale pro ostatní. Otevřenost a služba světu je jejím základním rysem. V této otevřenosti se ověřuje ryzost její víry a oprávněnost její existence.

2. úskalí textu:

- před začátkem budování nového chrámu konají Izraelci bohoslužbu. Neměli bychom však v dětech vzbudit dojem, že bohoslužbou si vyvolený lid získá u Boha nějaké zvláštní výhody nebo úspěch jakéhokoli díla. To by byla magie - manipulace, zneužívání Hospodinova jména. Bohoslužba je prostě na začátku každé smysluplné obnovy.
- zejména za Ezdráše se izraelské společenství uzavírá do sebe (násilné rozloučení smíšených manželství Ezd 10). Ezdrášovské pojetí zákona je pak tvrdě kritizováno Ježíšem. Výběr kapitol z Ezd a Neh předestírá jen jeden rys izraelského společenství (otevřenost), který se však postupně vytrácel, až se ztratil úplně. (Kritikou postupně vzrůstající uzavřenosti a samospravedlnosti pak bude kniha Jonáš.) Podobně je pomínuta kajčnická tradice (Neh 9), která má své liturgické zakotvení i v jiných částech Písma (Ž 106 aj., popř. Sk 7 - Štěpánova řeč).
- na poexilním Izraeli vidíme, že původní otevřenost je vystřídána ezdrášovskou uzavřeností. Tím však není zrušen smysl slavnosti stánků. A především biblické texty v té době redigované (a to byla většina starozákonních knih) akcentují skrytě i naprosto zjevně povědomí, že vyvolený lid je tu jako požehnaný k požehnání druhým.
- ústřední místo Zákona - Tóry v životě obnoveného společenství neznámá ovšem hned zákonictví. Podle Neh 8,11 bylo ústředním motivem lévítského výkladu Tóry (8,7) zvěst útěchy.

3. Metodické pokyny

Ke zpracování obrázku je třeba připravit si nůžky, barevné papíry a lepidlo. Prací na obrázku lze začít a vzít ji jako podnět k rozhovoru: Byl to těžký úkol? Je těžké postavit skutečný kostel? Proč? Jaké potíže se mohou vyskytnout? Jaké může stavba přinést? Co je důležité pro to, aby se povedla? Může vést i úspěšná stavba k něčemu, co není dobré? Při vyprávění potom můžete upozornit, co všechno z toho, nač děti přišly, se v příběhu objevuje; jaké další komplikace ještě mohou nastat; zda přicházejí jenom zvnějšku a co je proto důležité.

4. pomůcky:

Reprodukce Rudolfova majestátu, Tolerančního patentu apod. (viz podněty pro rozhovor), obrázek Slavnosti stánků, obrázek svitku Tóry, Flanelograf II

5. motivační uvedení do příběhu:

Otázka pro mladší školní věk:

Víte, kdo je to zajatec? Na co každý zajatec nejvíc čeká?

Motivace umožní podtrhnout propuštění Izraele jako znamení Boží věrnosti a událost, podle vnějších znaků chatrnou, přece vidět jako významnou událost jednoho z "nových počátků" příběhu vyvoleného lidu.

Otázka pro střední a starší školní věk:

Na které panovníky vzpomínají čeští evangelíci s vděčností?

Připomeňte Rudolfa II. či Josefa II. - ač to nebyli vyznáním protestanti, přece jejich edikty umožnily evangelíkům rovnoprávný či alespoň tolerovaný život. Nepotřebujeme protekci, ale ty, kdo umožní svobodný život. Takto biblické podání připomíná Kýra - i když to žádný přesvědčený uctíváč Hospodina nebyl. Vděčnost v podání není konformismem, ale vděčností víry za uvolnění poměrů.

6. osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

I. Motivace

II. Perský král propouští Izrael ze zajetí

III. Stavba chrámu a úklady nepřátel

IV. Proroci povzbuzují k dokončení stavby chrámu

V. Obnovené dílo vrcholí slavností beránka - bohoslužbou

VI. Ezdráš předčítá lidu zákon (Neh 8)

b) poznámky a osnova pro starší školní věk:

I. Motivační otázka

II. Jeremjášovo proroctví se naplňuje - Kýros propouští Izrael

III. Na začátku všeho je bohoslužba

IV. Důvody i úskalí odmítnutí spolupráce s neizraelskými

V. Udavačství nepřátel přerušuje obnovu chrámu (Ezd 4)

VI. Proroci vyzývají k odporu a k další práci

VII. Obnovené dílo završuje slavnost beránka

VIII. Ezdráš předčítá lidu zákon (Neh 8)

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Víte, kdo to je zajatec? A dokážete si představit, že byste byli takovými zajatci? Že by vás někdo na každém kroku hlídal a vy byste ho museli na slovo poslouchat? Dokážete si představit, že byste - jako zajatci - nemohli dělat, co byste si přáli? Že byste nemohli jít, kam byste chtěli? Po čem byste v takové chvíli ze všeho nejvíc asi toužili?

II. PERSKÝ KRÁL PROPOUŠTÍ IZRAEL NA SVOBODU

Po prohraných válkách, kdy jejich země zpustla a jeruzalémský chrám byl pobořen, byli Izraelci odvedeni do babylónské země. Stali se z nich zajatci, kteří museli poslouchat a dělat, co jim jejich věznitelé nařídili. Došlo k tomu proto, že Izraelci opustili Hospodina a přestali mu důvěřovat. Babylónské zajetí trvalo mnoho desítek let. V té době daleko od domova Izraelci pochopili, že prohraná válka i následné zajetí jsou Božím soudem nad jejich nevěrou. Bylo jim to líto, činili pokání a v modlitbách volali k Bohu.

Hospodin na svůj vyvolený lid ani tenkrát nezapomněl. Zůstal mu věrný. Rozhodl se ho zachránit. Stalo se tak v době, když babylónskou říši přemohli Peršané. Nový král Kýros prohlásil, že Izraelce propustí na svobodu. „Kdokoli z vás se může vydat zpět do své země,“ znělo královo nařízení. A nezůstalo jen u toho. Král také povolil, že v Jeruzalémě smí Izraelci postavit svému Bohu nový chrám. Na důkaz toho, že své rozhodnutí myslí opravdu vážně, daroval král Kýros Izraelcům zlaté a stříbrné nádoby, které byly kdysi z původního chrámu ukradeny a odvezeny do Babylóna. Tak skončila doba dlouhého zajetí.

Hospodin svému lidu připravil nový exodus. Jako byli kdysi dávno vysvobozeni z Egypta, tak vycházeli na svobodu i nyní z Babylóna.

III. STAVBA OLTÁŘE A CHRÁMU

Když se Izraelci vrátili do Jeruzaléma, zjistili, že celé město je v troskách. Čekalo je mnoho těžké práce. Čím mají začít? Co je ze všeho nejdůležitější? Co mají udělat jako první? Ze všeho nejdříve obnovili kamenný oltář. Postavili ho na jeho původním místě. A hned nato začali kněží Hospodinu přinášet oběti, jak nařizoval Mojžíšův Zákon.

Byly to zvláštní bohoslužby. Konaly se pod širým nebem a na troskách starého chrámu. Ale to přece vůbec nevádí. Nejdůležitější teď pro ně bylo oslavovat Hospodina. Kolik jen důvodů pro to měli. A tak Izraelci svému Bohu děkovali: Za to, že na ně nezapomněl. Že je má rád a že jim pomáhá. Že je zachoval naživu. Že je zachránil ze zajetí a

daroval jim svobodu. Že je uvedl do země jejich otců. Že mohou nyní stát okolo jeho oltáře.

Ta podivná bohoslužba ale znamenala ještě něco jiného. Byla počátkem velikého díla obnovy. Návratem ze zajetí se začíná nové období v dějinách Božího lidu. A jistě není lepšího začátku než oslava Hospodinova jména při bohoslužbě. Bude-li On nablízku, bude to to nejlepší, co si mohou přát. Tehdy se Izraelci odhodlaně pustili i do toho největšího úkolu: Položili základy ke stavbě nového Hospodinova chrámu. Byla to slavná chvíle. Kněží hráli na pozouny, cymbály a jiné hudební nástroje. Všichni lidé se radovali a zpívali děkovné písně. Někteří ze starců se ale naopak dali do pláče. Pamatovali si ještě krásu původního chrámu. Ale teď? Jak nepatrné jsou to počátky. Co všechno je ještě čeká...

IV. ODMÍTNUTÍ NEIZRAELCŮ A ÚKLADY NEPŘÁTEL

Po prvotním nadšení se ale dostavily nesnáze. Oč šlo? K Izraelcům přišli lidé, kteří se v jejich zemi usadili v době, když byli Židé v babylónském zajetí. Byli to přistěhovalci z nejrůznějších končin. Přestěhovali se do této země i do okolí Jeruzaléma a bydleli zde už řadu let. Stále měli ale své zvyky i svou víru. O Hospodinu toho mnoho nevěděli a v Mojžíšově zákoně se také nevyznali. Obrátili se na Izraelce s návrhem, že budou Hospodinův chrám stavět s nimi. Ti však jejich žádost odmítli. Věděli dobře, že víra cizích obyvatel je zčásti pohanská a zčásti spojená s všelijakými pověrami. To přece nejde! Nemohou stavět chrám společně s nimi! Víra v Hospodina i bohoslužba v chrámu musí zůstat čisté! Nelze je směšovat s něčím, co by se Hospodinu nelíbilo.

Tu se jejich sousedé urazili a od té doby byli jejich nepřáteli. Mstili se a vyhrožovali jim. Podpláceli proti nim rádce, aby rušili jejich plány. Nechtěli, aby byl chrám postaven. Dokonce je pomlouvali i u krále. Napsali mu na Izraelce stížnost, ve které si vymýšleli. Král jim ale uvěřil a Židům stavbu zakázal. Tak se každý znaveně vrátil ke svému domu a Hospodinův chrám zůstal nedostavěný po mnoho dalších let.

V. PROROCI VYZÝVAJÍ K DALŠÍ PRÁCI

Léta plynula. Izraelci se starali jen o své domy a z Hospodinova domu, ke kterému tehdy s takovým nadšením a slávou pokládali základy, byly stále postaveny jen nepatrné části zdí. Všichni si na to zvykli a už ani neočekávali, že by to mohlo být jinak.

V té době ale Hospodin opět zasáhl. Poslal ke svému lidu dva proroky. Jmenovali se Ageus a Zacharjáš. Ti začali Izraelce povzbuzovat, aby se opět pustili do stavby chrámu. Říkali: „Je správné, abyste vy sami bydleli v domech vykládaných dřevem, zatímco chrám Hospodinův je v troskách? Vystupte na horu a opět budujte Hospodinův dům. Pán Bůh bude s vámi!“ Lidé slova proroků poslechli. Na staveništi se znovu začalo pracovat. Jenže za chvíli si toho všimli královští úředníci. Přišli k Izraelcům a ptali se, kdo jim stavbu povolil. Nato jim Židé vyprávěli celou tu dlouhou historii: „Odpradáva tady stával chrám Hospodinův. Ale pro nevěrnost našich otců bylo město i chrám zbořeno a Izraelci odvedeni do babylónského zajetí. Král Kýros nás však propustil na svobodu. A my zde proto stavíme nový chrám.“ Úředníci podali o všem zprávu králi. Tehdy už byl na perském trůnu jiný král, který nevěděl o činech svých předchůdců. Nechal proto vyhledat ve starých zápisech a kronikách, jak tenkrát všechno doopravdy bylo. Nakonec zjistil, že to, co říkali Izraelci, je pravda. Povolil jim proto, aby ve stavbě pokračovali. Izraelci se dali opět do práce a dílo se jim dařilo, jak prorokovali proroci Ageus a Zacharjáš.

VI.. OBNOVENÉ DÍLO VRCHOLÍ SLAVNOSTÍ BERÁNKA

Když byla stavba dokončena, konala se velká slavnost posvěcení Božího domu. Při bohoslužbách přinášeli lidé mnoho zvířecích obětí. Všichni se radovali a oslavovali Boha. Tak došlo k tomu, že po mnoha letech mohli Izraelci slavit velikonoční hod beránka. Touto obětí si připomínali vysvobození z egyptského otroctví. Jak to bylo podobné tomu, co sami před nedávnem prožili! Také je Hospodin vysvobodil z babylónského zajetí. Sami na sobě poznali, jakou lásku má Hospodin ke svému lidu. Neponechal je napospas nepřátelům. Už nemusejí sloužit cizím pánům ani jejich bohům. Uvedl je zpět do zaslíbené země, do země jejich otců, kde mohou svobodně uctívat Hospodina.

VII. EZDRÁŠ PŘEDČÍTÁ LIDU ZÁKON

Vysvobození ze zajetí bylo pro Izraelce znamením veliké Boží milosti. Od této chvíle už nechtěli na svého Boha zapomínat. Naopak, chtěli ho ve všem poslouchat, poznávat a žít podle jeho vůle. Proto kněz Ezdráš přinesl knihu Mojžíšova Zákona a celé jedno dopoledne předčítal shromážděnému lidu Boží přikázání. Muži i ženy poslouchali Hospodinovo slovo. Naslouchali i Ezdrášovu výkladu, aby věděli, jak mají žít, aby se to Hospodinu líbilo.

MODLITBA

Pane Bože, děkujeme ti, že jsi vysvobodil a stále znovu vysvobozuješ svůj lid. Také my jsme mnohokrát směli poznat tvou věrnost i moc ve chvílích, kdy jsme se ti vzdálili. Děkujeme i za to největší vysvobození, vysvobození ze zajetí hříchu, kterého se nám dostalo v Ježíši Kristu. Prosíme, uť nás žít podle tvé vůle. Amen

podněty pro rozhovor:

- znáte nějaký dekret, majestát, patent, zákon, který pomohl křesťanským církvím v uskutečňování jejich poslání?
- je nutným předpokladem života církví právní záruka, právní vymezení pole jejich působení?
- mohou se stát bohoslužby impulsem k obnově církví, národa, státu - státních institucí?
- víte, že vznik České republiky byl též spojen se slavnostní ekumenickou bohoslužbou v chrámu sv. Víta na Pražském hradě? Za jakých okolností má taková bohoslužba význam?
- je možné, abychom se společně účastnili nějaké práce s lidmi různých vyznání a přitom si podrželi důrazy a rysy své konfese?
- slyšeli jste někdy o tom, že křesťané spolupracují na nějakém díle také se členy jiných náboženství? Musí to nutně znamenat ztrátu nebo rozmělnění vlastní víry?
- je dobré trvat vždy na svém, ačkoli takový postoj vyvolává nepochopení a nepřátelství? Kdy je takový postoj nutný?
- přečtěte si text písně Farářovo blues (NP 151, S 208) a najděte verše, které nás volají k otevřenosti, jak o ní slyšíme z našeho dnešního příběhu.

Odkaz na pracovní list

[38 Návrat ze zajetí a stavba chrámu - st](#)

[38 Návrat ze zajetí a stavba chrámu](#)

Odkaz na píseň

[Přijď jiz, přijď, Duchu stvořiteli, Duchu smíření](#)

[Vše, co má dýchání \(BTS16\)](#)

[Posila na cestu \(SV135\)](#)

[Bojujte, bojujte dál, pohled'te jen, v dálce svítá](#)

[Poděkujme svému Pánu \(BTS28\)](#)

[Pán Bůh je síla má, všechna obrana má](#)

[Bůh je záštita má \(SV23\)](#)

[Radujte se, bratři, neboť blízko je Pán](#)

[Vozíčku, ke mně let' \(SV377\)](#)

Cílová skupina

[Starší školní](#)

[Mladší školní](#)

Katechetické cykly

[Pozvání na cestu Starý zákon 2](#)

Biblický odkaz (kat)

[Ezdráš 1,1–11](#)

[Ezdráš 3,1–4](#)

[Ezdráš 3,10–13](#)

[Ezdráš 4,1–24](#)

[Ezdráš 5,1–2](#)

[Ezdráš 6,15–22](#)

[Nehemjáš 8,1–6](#)